

จริยธรรมเด็กและเยาวชนเหยื่อของปัญหาสังคม

Ethical of Children and Youth Victims of Social Problems

อธิคุณ สิ้นธนาปัญญา¹

บทคัดย่อ

สภาพปัญหาทางด้านจริยธรรมของสังคมไทยในปัจจุบันถือว่าเป็นปัญหาที่สำคัญในระดับต้น ๆ ของประเทศ ซึ่งปัญหาทางด้านจริยธรรมนั้นจะแฝงตัวอยู่กับทุกกลุ่มอายุ และกลุ่มอาชีพ รวมถึงเด็กและเยาวชน ซึ่งเป็นอนาคตของชาติเป็นกลุ่มหนึ่งที่มีปัญหาการขาดจริยธรรมและดูเหมือนกับว่าจะทวีความรุนแรงมากขึ้นเรื่อย ๆ ดังนั้น การแก้ปัญหาจริยธรรมในกลุ่มเด็กและเยาวชนมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องได้รับแก้ไขอย่างเร่งด่วน ซึ่งจะต้องได้รับความร่วมมือจากทุกภาคส่วนของสังคมโดยมีรัฐบาลเป็นต้นแบบที่ดี และเป็นเจ้าภาพ ในการขับเคลื่อน แก้ไขปัญหาอย่างต่อเนื่อง แบบเป็นรูปธรรมโดยเฉพาะสิ่งเร้าต่าง ๆ ที่จะเข้าสู่กลุ่มเด็กและเยาวชนเพราะสาเหตุที่แท้จริงของปัญหาของเด็กและเยาวชนเกิดขึ้นจากการขาดจริยธรรมของผู้ใหญ่รวมถึงคนในสังคมซึ่งเด็กและเยาวชนจะเรียนรู้ซึมซับจากสิ่งรอบ ๆ ตัว ดังนั้น การแก้ปัญหาทางด้านจริยธรรมของสังคมไทยควรเริ่มต้นจากการเปลี่ยน ฐานคิดในการแก้ปัญหาทางจริยธรรมแบบแยกส่วนเป็นแบบองค์รวมในการแก้ปัญหาและพัฒนาจริยธรรมของเด็กและเยาวชน ไปพร้อม ๆ กับการเร่งแก้ปัญหาของผู้ใหญ่และคนในสังคมไทย

คำสำคัญ : จริยธรรม, ปัญหาเด็กและเยาวชน, ปัญหาสังคมไทย

Abstract

An ethical problem in Thai society today is an important national issue that implicit in all age groups and occupations. Children and youth who are the future of the nation with the lack of ethics it seems as though it is becoming increasingly severe. Therefore, solving ethical problems of children and youth must be solved urgently. Solving problems in children and young people are necessary to gain cooperation from all sectors of society. Government must be a good role model and a host of going problems the only stimulus that will be taken to children and youth. The exact cause of the problems of children and youth arising from the lack of ethics of the adults and people in society. Children learn and absorb from what is around themselves. Therefore, the ethical problems of Thai society should start from a base change in thinking, problem solving and moral development of children and youth along with the accelerating problems of adults and people in society.

Keywords : Ethical, Children and Youth problems, Thai society problems

¹ โรงเรียนบางเขน (ไว้อาลัยอนุสรณ์) กรุงเทพมหานคร

บทนำ

“จริยธรรม” เป็นคำที่คุ้นเคยในสังคมไทยเป็นอย่างดี และเสมือนว่าเป็นคำที่หยิบยกขึ้นมากล่าวอ้างถึงอยู่เสมอ ๆ ว่าจริยธรรมเป็นเรื่องที่มีความจำเป็นอย่างยิ่งต่อสังคมไทย ไม่ว่าจะเป็นการใดก็ตาม เช่น ทางด้านการเมืองการปกครองที่ประชาชนคาดหวังให้ทางการเมืองมีจริยธรรม ไม่คอร์รัปชัน บริหารบ้านเมืองอย่างโปร่งใส หรือในวงการข้าราชการที่คาดหวังให้ข้าราชการเป็นข้าราชการที่ดี บริการประชาชนด้วยความเต็มใจ รวมถึงในวิชาชีพครูย่อมคาดหวังให้ครูเป็นผู้มีจริยธรรมที่ดี ท่ามกลางการอบรมสั่งสอนเป็นต้นแบบที่ดีหล่อหลอมให้กับเด็กและเยาวชนของชาติเป็นคนดี หรือแม้แต่ในเด็กและเยาวชน สังคมก็หวังให้เด็กและเยาวชนมีจริยธรรมที่ดีเป็นเด็กดีของพ่อ แม่ เป็นลูกศิษย์ที่ดีของครูบาอาจารย์ ตั้งใจศึกษาเล่าเรียน ดังนั้น เรื่องจริยธรรมจึงเป็นคุณลักษณะอันพึงประสงค์ในทุกระดับ ทุกเพศ ทุกวัย ที่ต้องการให้เกิดขึ้นจริง แต่สภาพความเป็นจริงในปัจจุบันจริยธรรมของสังคมไทยเป็นอย่างไร และหากกล่าวถึงเรื่องจริยธรรมในสังคมไทยว่าเป็นอย่างไรคงจะได้คำตอบที่คล้าย ๆ กัน จากหลาย ๆ คนที่ไม่แตกต่างกันกว่า “จริยธรรมของคนไทยในปัจจุบันดูว่าจะมีน้อยลงไปทุกที” ซึ่งไม่ต้องดูอื่นไกลจากวิถีชีวิตประจำวันที่ใกล้ตัว ไม่ว่าจะเป็นหนังสือพิมพ์รายวัน วิทยุ โทรทัศน์ และอินเทอร์เน็ต จะพบว่ามีข่าวเกี่ยวกับการกระทำความผิดกฎหมาย ความรุนแรงในรูปแบบต่าง ๆ การล่อลวงละเมิดทางเพศ ยาเสพติด อาชญากรรม ลงข่าวไม่เว้นแต่ละวันและที่น่าจะตกใจไปกว่านั้น คือผู้กระทำความผิดเป็นเด็กและเยาวชนที่ก่อเหตุที่รุนแรงและมีพฤติกรรมกระทำความผิดที่ไม่แตกต่างกับผู้ใหญ่เลยซึ่งมีแนวโน้ม มากขึ้น ถิ่นขึ้นและอายุของผู้กระทำความผิดยังมีอายุน้อยลงเรื่อย ๆ สอดคล้องกับข้อมูลของกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนที่แสดงดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 จำนวนเด็กและเยาวชนที่ถูกดำเนินคดีโดยกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนทั่วประเทศ จำแนกตามอายุ ตั้งแต่ปี 2554-2557

อายุ	ปี 2554	ปี 2555	ปี 2556	ปี 2557
เกิน 10 ไม่เกิน 15 ปี	5,082	6,108	10,672	10,776
เกิน 15 -ไม่เกิน 18 ปี	29,967	28,168	26,091	25,761
รวม	35,049	34,276	36,763	36,537

ที่มา : กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน 2557 : ออนไลน์

จากข้อมูลทางสถิติของกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนพบว่า จำนวนเด็กและเยาวชนที่ถูกดำเนินคดีโดยกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนทั่วประเทศ จำแนกตามอายุ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2554-2557 พบว่า เป็นสถิติที่น่าวิตกกังวลถึงสถานการณ์ของสภาพปัญหาเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดกฎหมาย ที่มีแนวโน้มที่เพิ่มจำนวนและมีลักษณะการกระทำความผิดที่ทวีความรุนแรงมากขึ้นเรื่อย ๆ โดยเฉพาะกลุ่มเด็กและเยาวชนที่อายุอยู่ระหว่าง 10-15 ปี มีแนวโน้มก่อคดีอาชญากรรมสูงขึ้นมากขึ้นเรื่อย ๆ ตั้งแต่ปี พ.ศ.2555-2557 ดังนั้น จากสถานการณ์ด้านอาชญากรรมในกลุ่มเด็กและเยาวชนดังกล่าวจึงเกิดคำถามหลายคำถามกับสังคมถึงต้นตอสาเหตุของปัญหา จะมีทางออกในการแก้ปัญหาอย่างไร อนาคตของประเทศจะเป็นอย่างไรเมื่อเด็กและเยาวชนเหล่านี้เติบโตเป็นผู้ใหญ่และเป็นพลเมืองของประเทศ คำถามเหล่านี้จึงเป็นคำถามที่ท้าทายให้กับสังคมที่จะต้องเร่ง

แก้ปัญหา ซึ่งในบทความนี้จะเป็นการวิเคราะห์และสะท้อนสภาพปัญหาทางจริยธรรมของเด็กและเยาวชนและร่วมเป็นส่วนหนึ่งในการเสนอทางออกของปัญหาดังกล่าว

ความหมายของเด็กและเยาวชนและจริยธรรม

ความหมายของเด็กและเยาวชนมักมีการใช้โดยทั่วไปทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการโดยส่วนใหญ่ มักจะถูกตีความว่าเป็นบุคคลที่ยังไม่เป็นผู้ใหญ่ ยังขาดวุฒิภาวะในการดูแลตนเองมีความจำเป็นที่จะต้องได้รับการดูแลจากผู้ใหญ่ ซึ่งการให้ความหมายและการกำหนดช่วงอายุที่แน่นอนมีการกำหนดไว้แตกต่างกันดังนี้

พจนานุกรมฉบับบัณฑิตยสถาน พุทธศักราช 2554

“เด็ก” หมายถึง ผู้ที่อายุน้อย ในกรณีที่ใช้คำนำหน้าเด็กชาย หรือ เด็กหญิง คือ ผู้ที่มีอายุตั้งแต่ 15 ปีลงมา (ราชบัณฑิตยสถาน 2556 : 442)

“เยาวชน” หมายถึง บุคคลอายุเกิน 15 ปีบริบูรณ์ แต่ยังไม่ถึง 18 ปีบริบูรณ์ (ราชบัณฑิตยสถาน 2556 : 960)

พระราชบัญญัติ ส่งเสริมการพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ พ.ศ.2550

“เด็ก” หมายถึง บุคคลซึ่งมีอายุต่ำกว่าสิบแปดปีบริบูรณ์

“เยาวชน” หมายถึง บุคคลซึ่งมีอายุตั้งแต่สิบแปดปีบริบูรณ์ถึงยี่สิบห้าปีบริบูรณ์ (พระราชบัญญัติ ส่งเสริมการพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ 2551 : 1)

พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 (2553 : 13)

“เด็ก” หมายถึง บุคคลที่ยังมีอายุไม่เกิน 15 ปี บริบูรณ์

“เยาวชน” หมายถึง บุคคลอายุเกิน 15 ปีบริบูรณ์ แต่ยังไม่ถึง 18 ปีบริบูรณ์ (พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 : 13)

ความหมายของจริยธรรม

ความหมายของจริยธรรมมีนักปรัชญา นักวิชาการอธิบายถึงจริยธรรมว่ามีความเกี่ยวข้องกับการพิจารณาและการตัดสินใจถึงคุณค่าของพฤติกรรมของบุคคลในสังคมว่าการกระทำนั้นถูกต้อง เหมาะสมกับบรรทัดฐานของสังคมหรือไม่ พฤติกรรมของบุคคลย่อมมีความเกี่ยวข้องกับจริยธรรมทั้งสิ้น โดยมีนักวิชาการได้ให้ความหมายไว้หลายท่าน ดังนี้

ประภาศรี สีหอำไพ (2540 : 24) ให้คำนิยามจริยธรรม หมายถึง เป็นหลักในการอบรมกิริยาและปลูกฝังลักษณะนิสัยให้อยู่ในครรลองของคุณธรรมหรือศีลธรรมคุณค่าทางจริยธรรมชี้ให้เห็นความเจริญของงามในการดำรงชีวิตอย่างมีระเบียบแบบแผนตามวัฒนธรรมของบุคคลที่มีลักษณะทางจิตใจที่พึงงามอยู่ในสภาพแวดล้อมที่น้อมนำให้บุคคลมุ่งกระทำความดี ละเว้นความชั่ว มีแนวทางความประพฤติอยู่ในเรื่องของความดี ความถูกต้อง ความควรในการปฏิบัติตนเพื่ออยู่ในสังคมได้อย่างสงบเรียบร้อย และเป็นประโยชน์ต่อผู้อื่น มีคุณธรรมและมโนธรรมที่จะสร้างความสัมพันธ์อันดีโดยมีสำนึกที่จะใช้สิทธิและหน้าที่ของตนตามค่านิยมที่พึงประสงค์

พิภพ วังเงิน (2545 : 7) ให้นิยามจริยธรรม หมายถึง การประพฤติปฏิบัติที่ถูกต้องดีงาม พุทธิทำดี คิดดี จดเว้นการกระทำที่สังคมไม่ปรารถนา

โกวิท ประวาลพุกษ์ และภณิดา กุศลกุล (2550 : 6) ได้ให้นิยามจริยธรรม หมายถึง ระเบียบสังคม กฎหมาย กฎศีลธรรมตามหลักศาสนาและค่านิยมในกลุ่มสังคมเดียวกัน โดยมีสิ่งที่เกี่ยวข้องอยู่ 3 ประการ คือ 1) ตัวเราเอง 2) ผู้อื่น และ 3) ความสัมพันธ์ระหว่างตนเองและผู้อื่น

พจนานุกรมฉบับบัณฑิตยสถาน พุทธศักราช 2554 ได้ให้คำนิยามคำว่า จริยธรรม หมายถึง ธรรมที่เป็นข้อประพฤติปฏิบัติ ศีลธรรม กฎศีลธรรม (ราชบัณฑิตยสถาน 2556 : 303)

จากการให้ความหมายของนักคิด นักวิชาการที่ได้ให้ความหมายเกี่ยวกับจริยธรรม สามารถสรุปได้ว่า จริยธรรม หมายถึง หลักการที่เป็นข้อปฏิบัติของคุณธรรม ศีลธรรม เป็นคุณความดี ความถูกต้องเพื่อการปฏิบัติตนในสังคมและการดำรงชีวิตตามแบบแผนของวัฒนธรรมที่พึงงาม ซึ่งจะมีความสัมพันธ์กับสิทธิหน้าที่และค่านิยมอันพึงประสงค์ของสังคม

จากสภาพปัญหาต่าง ๆ ทางด้านจริยธรรมของเด็กและเยาวชนในปัจจุบันที่ได้กล่าวไว้ข้างต้นทั้งที่เป็นพฤติกรรมทางจริยธรรมที่สามารถเห็นได้อย่างเด่นชัดและไม่เด่นชัดที่อยู่ในรูปเจตคติเชิงจริยธรรมในทางลบที่ไม่แสดงพฤติกรรมออกมาสู่สังคมจนติดตัวกลายเป็นอุปนิสัยที่ฝังแน่นจนกระทั่งเติบโตเป็นผู้ใหญ่และเมื่อมีสถานการณ์หรือสิ่งกระตุ้นเร้าก็พร้อมจะแสดงพฤติกรรมที่รุนแรงทั้งทางตรงและทางอ้อมออกมา พฤติกรรมเหล่านี้เสมือนระเบิดเวลาที่จะก่อตัว ลูกกลมและสร้างปัญหาจนยากจะเยียวยา การสะสมปัญหาต่าง ๆ เหล่านี้จะส่งผลต่อสังคมไทยในอนาคต หากไม่เร่งแก้ปัญหาดังกล่าวเป็นเหตุที่แท้จริงของปัญหา การเกิดมรรค เกิดผลคงเป็นไปได้ยาก อีกทั้งสิ้นเปลืองทรัพยากรที่ลงทุนลงแรงไป ข้ำรายการแก้ปัญหาอย่างหนึ่งอาจสร้างปัญหาใหม่ทับถมปัญหาเก่านั้น เพื่อแก้ปัญหาทางด้านจริยธรรมของเด็กและเยาวชนสามารถวิเคราะห์ถึงต้นตอของปัญหาได้ ดังนี้

1. ปัจจัยด้านสถาบันครอบครัว

ครอบครัวเป็นปัจจัยที่มีความสำคัญมากต่อการสร้างจริยธรรมของเด็กและเยาวชน เพราะครอบครัวมีบทบาทในด้านประชากร คือ การเพิ่มสมาชิกให้กับสังคม และบทบาท ที่สำคัญอีกประการ คือ การถ่ายทอด ความเชื่อ คุณค่าความรู้ ทักษะต่าง ๆ ให้กับคนรุ่นต่อไปและยังเป็นแหล่งสนับสนุนด้านเศรษฐกิจ สังคม อารมณ์กับสมาชิกของสังคม ชัดเจนว่าคุณธรรม จริยธรรมแก่เด็กและเยาวชน (ดุชนวี โยเหลา และคนอื่น ๆ 2545 : 2) สอดคล้องกับงานวิจัยของดลใจ ถาวรวงศ์ตันเจริญ และจันทร์ชลี มาพุทธ (2552 : 23) พบว่า สถาบันครอบครัวมีความสำคัญต่อการอบรมและกระบวนการขัดเกลาทางสังคมมากที่สุด กล่าวคือ การมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อกันระหว่างพ่อแม่และตัวเยาวชน พ่อแม่มีความรักและเอาใจใส่ สนใจในทุกรายละเอียดเป็นที่ปรึกษาและดูแลเสมือนเพื่อน ให้อิสระในการตัดสินใจบนพื้นฐานของเหตุผลที่มีร่วมกัน และพ่อแม่ ผู้ปกครองเป็นแบบอย่างที่ดีในเรื่องต่าง ๆ แต่เมื่อวิเคราะห์ถึงบทบาทของสถาบันในครอบครัวกลับพบว่า บางครอบครัวแทนที่จะเป็นแหล่งเพาะต้นกล้าที่งดงามทางจริยธรรมกลับกลายเป็นปลูกถ่ายมะเร็งร้ายที่รื้อวันเติบโตและสร้างความรุนแรงให้กับสังคมสอดคล้องกับข้อมูลของสำนักงานกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว (2554 : 37) ที่รายงานข้อมูลสถานการณ์ด้านความรุนแรงของประเทศไทยในปี พ.ศ. 2553 ความรุนแรงในครอบครัว มีจำนวน 694 ราย คิดเป็นร้อยละ 87.08 จากจำนวนเหตุการณ์ทั้งหมด 797 ราย นอกจากนั้นสภาพปัญหาของสถาบันครอบครัว คือ การขาดการเชื่อมโยงแก้ไขอย่างเป็นระบบทำให้สถาบันครอบครัวซึ่งถือว่าเป็นจุดเริ่มต้นในการแก้ปัญหาทางจริยธรรมของเด็กและเยาวชนที่สังคมมีความคาดหวังให้สถาบันครอบครัวเป็นหลักในการแก้ปัญหาทางจริยธรรมเป็นอันเกิดจากการอบรม สั่งสอนเลี้ยงดู ขัดเกลา และอยู่ใกล้ชิดกับตัวเด็กและเยาวชนมากที่สุด ความคาดหวังดังกล่าวมักจะสะท้อนจากบทความ ผลงานทางวิชาการที่เสนอแนวทางให้ครอบครัวเอาใจใส่บุตรหลานมากขึ้น ต้องให้อบรมอย่างใกล้ชิดและมีวิธีการมากมายหลายวิธีที่นำเสนอกับสถาบันครอบครัว กลายเป็นภาระอันหลีกเลี่ยงไม่ได้ของสถาบันครอบครัวที่จะต้องต่อสู้แต่เพียงลำพังกับสภาพสังคมที่เต็มไปด้วยการแข่งขันกันทางเศรษฐกิจต้องออกไปประกอบอาชีพตั้งแต่ตอนเช้าตรู่กลับบ้านก็มีค่าทำให้เวลาใกล้ชิดกับบุตรหลาน เพราะขาดความพร้อมขาดความรู้ในการอบรมดูแลบุตรหลานที่ถูกต้องทำให้การดูแลครอบครัวลดน้อยลงตามลำดับ อีกทั้งสื่อต่าง ๆ

ที่ยั่วยุ ล่อลวง เด็กและเยาวชนที่อยู่กันอยู่เต็มบ้านเต็มเมือง นี่กระมังคือเหตุผลหนึ่งว่าทำไมการแก้ปัญหา
ด้านจริยธรรมของเด็กและเยาวชนยังคงเป็นปัญหาที่ค้างคาอยู่ในสังคมไทย

2. ปัจจัยด้านสื่อสารมวลชน

โครงสร้างทางสังคมที่แปรเปลี่ยนไปกับกระแสโลกไร้พรมแดน โครงสร้างสังคมที่ไทยที่
แปรเปลี่ยนจากในอดีตจนถึงปัจจุบันเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วด้วยอำนาจของสื่อ สามารถเปลี่ยนจากสังคม
ดั้งเดิม ให้เป็น สังคมสมัยใหม่ ประเทศต่าง ๆ ยุคไร้พรมแดนถูกเชื่อมร้อยเข้าด้วยกันแต่ยังคง ค่อย ๆ ถูกครอบงำ
ทางวัฒนธรรมประเพณี ศิลปกรรมไปทั่วทุกมุมโลกให้เป็นไปในทำนองเดียวกัน “กระแสวัฒนธรรมโลกเดียวกัน”
ค่อย ๆ เข้าครอบงำวัฒนธรรมของประชาชาติที่ละน้อย ซึ่งการไหลบ่าของวัฒนธรรมข้ามชาติในสังคมไทยผ่าน
สื่อต่าง ๆ เป็นสิ่งที่พบเห็นได้จนเป็นเรื่องปกติธรรมดา ในขณะที่เดียวกันสังคมไทยก็ค่อย ๆ เติบโตห่างสังคมดั้งเดิม
และส่งผลกระทบต่อประเพณี พิธีกรรมที่เคยสำคัญต่อการอยู่ร่วมกันของคนในสังคมกำลังหมดไป ปัญหาค่านิยม
ความเชื่อและบรรทัดฐานทางวัฒนธรรมและพฤติกรรมทางเพศผิด ๆ เป็นผลกระทบทางลบต่อเด็ก ๆ และเยาวชน
ที่ได้รับจากสื่อต่าง ๆ ทั้งสื่อสิ่งพิมพ์ โทรทัศน์ เว็บไซต์ที่มีสื่อที่ไม่เหมาะสมโดยเฉพาะเว็บไซต์สื่อลามก อนาคต
ซึ่งเป็นเว็บไซต์ที่วัยรุ่นนิยมมากที่สุด (กิตติภูมิ วิเศษศักดิ์ และคนอื่น ๆ 2549 : 2-3) การสื่อสารที่รวดเร็วและ
ขาดการกลั่นกรองสามารถเข้าถึงตัวเด็กและเยาวชนได้รวดเร็วกว่าคำสั่งสอนของพ่อแม่ ครู อาจารย์ที่พร่ำสอน
เรื่อง จริยธรรม คุณธรรม เมื่อเปรียบเทียบการถ่ายทอดความรู้ระหว่างเด็ก และเยาวชนด้วยกันเอง แน่แน่นอนว่า
เด็กและเยาวชนตกกลายเป็นเหยื่อของสื่อต่าง ๆ และซึมซับพฤติกรรม และเจตคติทางลบโดยไม่รู้ตัว อีกทั้ง
การเอาใจเอาเปรียบ แสวงหากำไรกับเด็กและเยาวชนทุกรูปแบบในทางการค้าการลงทุนผู้ลงทุนทุกราย
ย่อมคาดหวังว่าเมื่อลงทุนไปแล้วย่อมมีผลตอบแทนกลับมาในรูปของของผลกำไร การลงทุนและการค้าดังกล่าว
เพื่อที่จะได้ผลกำไรที่น่าพึงพอใจนั้นก็ต้องมีลูกค้าจำนวนมาก และซื้อสินค้าของตน ในปัจจุบันเชื่อว่ากลุ่มลูกค้า
กลุ่มหนึ่งที่จะละลายไปไม่ได้เสียเลยไม่ว่าจะทำธุรกิจประเภทใดก็ตามไม่ว่าจะเป็นสินค้าเครื่องใช้อุปโภค บริโภค
สื่อสิ่งพิมพ์ โทรทัศน์ การสื่อสาร ฯลฯ กลุ่มนั้นคือกลุ่มเด็กและเยาวชนเพราะเป็นกลุ่มเป้าหมายที่มีกำลังซื้อ
(ทั้ง ๆ ที่ยังไม่มียารได้ด้วยซ้ำ) จึงเป็นกลุ่มเป้าหมายสำคัญทางการตลาดอันเกิดจากเด็กและเยาวชนยังขาดวุฒิภาวะ
ในการไตร่ตรอง ดังนั้นกลุ่มธุรกิจจึงใช้ทุกวิถีทางในการแสวงหาประโยชน์เกิดจากเด็กและเยาวชนผ่านสื่อต่าง ๆ
โฆษณา ขวนเขี้ยว จนหลงไหลไปกระแสนการบริโภคนิยม โดยมีได้คำนึงถึงประโยชน์ของเด็กและเยาวชนแม้แต่น้อย
ในต่างประเทศหลาย ๆ ประเทศมีข้อกำหนดเกี่ยวกับการโฆษณาที่น่าสนใจ เช่น โฆษณาต้องไม่อาศัย
ประโยชน์จากการขาดประสบการณ์ของเด็ก ต้องมีเนื้อหาที่ไม่เป็นอันตรายต่อสังคม ศิลธรรม ไม่นำเสนอสิ่งที่
ก้าวร้าว ไม่กระตุ้นหรือยอมรับการ ช่มเหิงผู้ที่อ่อนแอกว่า ไม่ถ่ายภาพเด็กที่ก่อให้เกิดความรู้สึกทางเพศ เป็นต้น
(อุบลรัตน์ ศิริยุวศักดิ์, สุรพล คงลาภ และกิตยา เทอร์โมท 2547 : 55) แต่สำหรับประเทศไทยยังไม่มีระเบียบปฏิบัติ
อย่างเป็นรูปธรรมมากนัก อีกตัวอย่างที่เห็นชัดเจนที่สุด คือ ที่ใดมีสถานศึกษา ที่นั้นย่อมมีแหล่งอบายมุข ไม่ว่าจะเป็น
จะเป็นร้านเกม สถานบันเทิงต่าง ๆ ขึ้นอยู่รายรอบสถานศึกษาทั้งในระดับขั้นพื้นฐาน และสถาบันอุดมศึกษา
เป็นตัวอย่างหนึ่งของการเอาใจเอาเปรียบและการแสวงหาผลประโยชน์กับเด็กและเยาวชน

3. ปัจจัยด้านระบบการศึกษาไทย

ระบบการศึกษามุ่งเน้นเรื่องการแข่งขันและตอบสนองผลทางเศรษฐกิจเพียงอย่างเดียว
ระบบการศึกษาเป็นอีกเหตุปัจจัยหนึ่งที่ส่งผลทางตรงต่อจริยธรรมของเด็กและเยาวชน สถาบันการศึกษาโดยครู
มีบทบาทสำคัญในฐานะในการเป็นเบ้าหลอมใบใหญ่ที่จะสร้างบุคลากรออกสู่สังคม (อริคุณ สินธนาปัญญา
2558 : 77) โดยการอบรมสั่งสอนให้ความรู้ วิชาการ และนอกจากนั้นก็ยังมีบทบาทในการหล่อหลอมในเชิง
จริยธรรม กฎระเบียบทางสังคม แต่ ในขณะนี้ ระบบการศึกษากำลัง หล่อหลอมอะไรให้กับเด็กและเยาวชนอยู่

ปัจจุบันสังคมของเรามีการแข่งขันกันแทบทุกด้าน แม้แต่เยาวชนก็มีการแข่งขันกันในหลายเรื่อง และเมื่อมองเข้าไปในวงการการศึกษาซึ่งควรเป็นแหล่งบ่มเพาะความดีงามให้แก่เด็ก ๆ เรากลับพบว่ามีการแข่งขันต่าง ๆ แทรกตัวอยู่ในนั้นมากเสียจนน่าตกใจ เพราะต้องการให้นักเรียนในโรงเรียนของตนแข่งขันกันกับนักเรียนจากโรงเรียนอื่นในการสอบเข้ามหาวิทยาลัยให้ได้มากที่สุด เป็นต้น (อาจง ชุมสาย ณ อยุธยา 2553 : ปกหลัง) จากการแข่งขันดังกล่าวลูกหลานจากนักเรียนมัธยมปลายไปสู่เด็กตัวน้อย ๆ อย่างเด็กอนุบาลที่แบกภาระอันหนักทางด้านการเรียน จึงไม่น่าแปลกใจธุรกิจทางการศึกษาจึงผุดขึ้นเป็นดอกเห็ดทุกหัวระแหงทั้งในกรุงเทพฯ ชานเมือง และขยายไปยังต่างจังหวัด การศึกษาจึงกลายเป็นเรื่องแก่งแย่ง แข่งขัน การเอาชนะกัน เพื่อเข้าสู่สถาบันการศึกษาที่ดี เพื่อออกไป เข้าสู่ตลาดแรงงานและการได้มาเพื่อเข้าถึงทรัพยากรเท่านั้นเอง เราจึงได้ เด็กเก่งแต่ไม่ดี ออกสู่สังคมไป แท้ที่จริงแล้วเป้าหมายของการศึกษาน่าจะเป็นความเจริญงอกงามอย่างสมดุลทั้งกาย ใจ และสติปัญญา

4. ฐานคิดในการแก้ปัญหาด้านจริยธรรม

ฐานความคิดและความเข้าใจของปัญหาในปัจจุบันส่วนใหญ่มักแบบแยกส่วนความคิดและความเข้าใจปัญหาของเยาวชนนั้นเป็นปัจจัยสำคัญที่สร้างทางออกให้กับปัญหาด้วย เพราะเรามักมองปัญหาในรูปแบบเชิงเดี่ยวกล่าวคือปัญหายจริยธรรมเด็กและเยาวชนก็ควรไปแก้ที่ตัวเด็กและเยาวชน เช่น เด็กและเยาวชนที่มีพฤติกรรมก้าวร้าว ลักขโมย ก็นำกลุ่มเด็กและเยาวชนไปอบรม เข้าค่ายจริยธรรม หรือทำการลงโทษเพื่อให้กลุ่มเด็กและเยาวชนเหล่านั้นได้สำนึกและกลับมาคนดีของสังคม แต่หากการอบรม การลงโทษมีสัมฤทธิ์ผลได้จริง การกระทำผิดซ้ำในกลุ่มเด็กและเยาวชนควรต้องมีย่อยลงมากหรือหากจะจริงจังต้องควรไม่มีเลย แต่ในสภาพความเป็นความเป็นจริงในสังคมอาจไม่เป็นเช่นนั้น จากข้อมูลของกรมกมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน ดังแสดงในตารางที่ 2

ตารางที่ 2 จำนวนของคดีเด็กและเยาวชนที่เป็นการกระทำผิดซ้ำเมื่อเปรียบเทียบกับคดีที่ถูกดำเนินคดี โดยสถานพินิจทั่วประเทศตั้งแต่ปี พ.ศ. 2553-2557

ปี/คดี	2553	2554	2555	2556	2557
จำนวนคดีที่จับกุม	44,057	35,049	34,276	36,763	36,537
จำนวนคดีที่เป็น การกระทำผิดซ้ำ	5,559	4,125	6,849	7,490	6,402
ร้อยละของคดีที่เป็น การกระทำผิดซ้ำ	12.62	11.77	19.98	20.37	17.52

ที่มา : กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน 2557 : ออนไลน์

จากสถิติของกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนในเรื่องการกระทำผิดซ้ำ สะท้อนถึงความเป็นจริงในปัจจุบันที่แก้ปัญหาที่ปลายเหตุอาจดูว่าจะสายเกินไปแล้ว ซึ่งหากลองย้อนดูถึงสาเหตุที่แท้จริงของพฤติกรรมทางจริยธรรมที่ไม่พึงประสงค์เหล่านั้นอาจพบว่าการเกิดจากการสะสมเจตคติทางจริยธรรมจากสภาพสังคมที่เป็นอยู่ เช่น เด็กเห็นภาพพ่อแม่ทะเลาะกันจนชินตา เห็นผู้ใหญ่แซงคิว หรืออาจเห็นผู้ใหญ่บางคนที่มีกำลังเหนือกว่าข่มเหงรังแกแล้วไม่ถูกดำเนินการใด ๆ ทุกคนในสังคมกับเฉยเมย ราวกับว่าเรื่องราวเหล่านั้นเป็นสถานการณ์ปกติ เหตุการณ์เหล่านี้ต่างหากเป็นสาเหตุที่แท้จริงของคุณธรรม จริยธรรมของเด็ก และเยาวชน ดังกับคำที่เราคุ้นเคยกัน

เป็นอย่างดีว่า “เด็กเหมือนผ้าขาว จะแต่งแต้มสีสันทะไรลงไปเขาก็จะเป็นเช่นนั้น” และนี่คงเป็นสาเหตุสำคัญ ที่ควรต้องตระหนักและพิจารณาว่า “เขาเป็นปัญหาของสังคม หรือ สังคมสร้างปัญหาให้เขากันแน่”

จากการวิเคราะห์สถานการณ์และสภาพปัญหาทางจริยธรรมของกลุ่มเด็กและเยาวชน พบว่า มีลักษณะ เป็นองค์รวมที่ประกอบด้วยหลายปัจจัยเข้าด้วยกัน ทั้งทางด้านสภาพเศรษฐกิจ สังคม การเมือง เสมือนระบบนิเวศน์ ดังนั้น การแก้ปัญหาจึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องประกอบด้วยกลวิธีที่หลากหลาย จะขอเสนอแนะดังนี้

ฐานคิด ถือว่าเป็นจุดเริ่มต้นของการสร้างปัญหา หรือทางการแก้ไขปัญหา ลำดับแรกต้องย้อนกลับ ไปดูถึงเป้าหมายของการศึกษา คือ ความเจริญงอกงาม ทั้งกาย ใจและสติปัญญา เพื่อให้เด็กและเยาวชนเติบโต มีสุขภาพที่แข็งแรงสมบูรณ์ มีความรู้เพื่อไปประกอบอาชีพ เป็นผู้ที่คุณธรรมจริยธรรม และอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข ดังนั้น ถ้าต้องการแก้ปัญหาทางด้านจริยธรรมของเด็กและเยาวชนได้อย่างเป็นรูปธรรมนั้น มีความจำเป็น จะต้องปรับฐานความคิดของคนในสังคม และขับเคลื่อนไปพร้อมกัน รวมถึงจะต้องแก้ปัญหาแบบองค์รวม กล่าวคือ จะต้องแก้ปัญหาย่างมีระบบ แก้ปัญหาของตัวผู้ใหญ่ และของเด็ก ไปพร้อม ๆ กัน แน่นนอนว่าจะให้มีการเปลี่ยนแปลงฐานคิดทันทีทันใดคงเป็นไปได้ยาก แต่เชื่อว่าจะเป็นไปได้ ดังนั้น การเปลี่ยนแปลงดังกล่าว จึงต้องมี **เจ้าภาพ** เจ้าภาพที่สำคัญก็คือรัฐบาลซึ่งเป็นผู้กุมนโยบาย และนำไปสู่การปฏิบัติ รัฐบาลจะต้องตระหนักถึงปัญหา และใช้นโยบายส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมในการขึ้นำประเทศ และออกนโยบายที่สนับสนุนอย่างรอบด้าน ไม่ใช่เฉพาะแต่กระทรวงใดกระทรวงหนึ่งที่จะรับผิดชอบ หรือ ต่างกระทรวงก็ทำกันอย่างแยกส่วน แต่จะต้องร่วมกันสร้างสรรค์ สนับสนุนเป็นเอกภาพเดียวกัน รัฐบาลมีความสำคัญซึ่งมีความสำคัญยิ่งกว่านั้นก็คือ การเป็น **ต้นแบบ** ที่ดีให้กับประชาชนโดยทั่วไปถึงแม้ว่ารัฐบาลจะออกนโยบายมีดีเพียงใดแต่รัฐบาล นักการเมือง ข้าราชการ ไม่เป็นต้นแบบที่ดีก็คงยากที่จะแก้ปัญหาทางจริยธรรมได้ การเป็นต้นแบบถือว่าเป็นหัวใจสำคัญของการแก้ปัญหาจริยธรรมของเด็กและเยาวชน สิ่งที่เห็นชัดเจนที่สุดคือ พ่อ แม่ ผู้ปกครอง ครอบครัว มีความรุนแรงกันในครอบครัว เด็กและเยาวชนครอบครัวนั้นมีแนวโน้มเติบโตผู้ใหญ่ที่ใช้ความรุนแรงในอนาคต แต่ในทางตรงกันข้ามกัน ครอบครัวใด เป็นผู้เข้าวัด ฟังธรรม อยู่เป็นนิจ เด็กและเยาวชนในครอบครัวนั้น มีแนวโน้มจะเติบโตเป็นคนมีศีลธรรม จริยธรรม ซึ่งไม่ใช่แต่ผู้ปกครองเท่านั้นที่มีอิทธิพลต่อเด็กและเยาวชน รวมถึง ครู เพื่อน นักร้อง นักแสดง ดารา และสังคมรอบข้าง เพราะเด็กและเยาวชนจะซึมซับ และเรียนรู้จาก สิ่งรอบตัวของเขา สอดคล้องกับการประมวลเอกสารงานวิจัยทั้งในประเทศและต่างประเทศกว่า 30 ปีปรากฏผล ที่ชัดเจนว่า การพัฒนาประเทศต้องเกิดจากการปรับเปลี่ยนจิตใจและพฤติกรรมของคนรุ่นต่อ ๆ ไป การพัฒนา จริยธรรมเยาวชนต้องมาจากการใช้วิธีการอบรมเลี้ยงดูที่ถูกต้องโดยมีผู้ใหญ่เป็นบุคคลสำคัญของเด็กและ เยาวชนที่จะเป็นแบบอย่างที่ดีทางจริยธรรมโดยมีแนวทางการการเลี้ยงดูในรูปแบบการใช้เหตุผลมากกว่าอารมณ์ การให้การสนับสนุนทางจิตใจ ซึ่งจะเป็นการสร้างภูมิคุ้มกันให้แก่เด็กและเยาวชน (ศูนย์ส่งเสริมและพัฒนา พลังแผ่นดินเชิงคุณธรรม 2551 : 4-5) ดังนั้น อีกปัจจัยหนึ่งที่สำคัญ คือ **สิ่งเร้า** จากที่กล่าวข้างต้นของบทความ สื่อต่าง ๆ ของในสังคมทุกวันนี้มีประโยชน์มหาศาลต่อการเรียนรู้ ข่าวสารและสื่อบางประเภทกลับเป็นโทษกับ เด็กและเยาวชน ดังนั้น ผู้ปกครองต้องร่วมมือกับครูอย่างใกล้ชิดในการควบคุมสื่อที่ซุกงูไปในทางที่ไม่ดี ผู้ปกครอง และครูจะต้องคุยกับเด็ก โดยเปลี่ยนวิกฤตให้เป็นโอกาส พลิกจากสิ่งที่ไม่ดีให้เด็กคิดในทางดี และสอนให้เด็ก มีวิจารณญาณ ในขณะเดียวกัน โรงเรียนก็ต้องจัดเว็บไซต์ที่จะเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวมโดยเน้นเรื่องความดี เพื่อเผยแพร่ความรู้ให้มีการบูรณาการคุณธรรมเข้าไปทุกเรื่อง กระทรวงศึกษาธิการก็ต้องมีเว็บไซต์ของคนดี และเผยแพร่คุณงามความดีให้กับทุก ๆ โรงเรียน (อาจอง ชุมสาย ณ อยุธยา 2553 : 130) เป็นแนวทางหนึ่ง ที่ช่วยพัฒนาจริยธรรม ถึงแม้ว่าจะไม่สามารถสกัดกั้นสื่อที่ไม่ดีเข้าสู่ตัวเด็กได้ทั้งหมดแต่ก็เป็นการเพิ่มสื่อดี ๆ

และสร้างสรรค์บรรยากาศแห่งการเรียนรู้เชิงจริยธรรมเข้าสู่สังคมซึ่งทั้งหมดจะเกิดขึ้นไม่ได้เลยถ้าขาด **ความร่วมมือ** จากทุกภาคส่วนที่เป็นพลังขับเคลื่อน ในการแก้วิกฤตการณ์ทางจริยธรรมบพร่องของสังคมไทยในทิศทางเดียวกัน ได้แก่ สถาบันครอบครัว สถาบันการศึกษา สถาบันการเมือง ภาคประชาชน ชุมชน ภาคธุรกิจ ที่จะต้องร่วมกันคิด ร่วมกันทำ ร่วมกันสร้างสรรค์เป็นพลังของสังคม และที่จะขาดไม่ได้เลย คือ **ความต่อเนื่อง** เพราะสภาพปัญหา ทางด้านจริยธรรมมิได้เกิดจากการก่อตัวเพียงวันสองวันแต่เป็นปัญหาสะสมจากรุ่นสู่รุ่น ดังนั้น การแก้ปัญหา ก็คงต้องใช้ระยะเวลาและเอาจริงเอาจัง สอดคล้องกับข้อมูลของศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาพลังแผ่นดินเชิงคุณธรรม ที่ทำการสังเคราะห์งานวิจัยเกี่ยวกับคุณธรรมจริยธรรมในประเทศและต่างประเทศได้อธิบายถึงการกำหนดนโยบาย ทางด้านจริยธรรมจะต้องมีการกระทำอย่างต่อเนื่อง เน้นการตอบสนองต่อสถานการณ์ทางสังคมที่ในเชิงรุก กล่าวคือ เน้นทางด้านการเสริมสร้างและป้องกัน (ศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาพลังแผ่นดินเชิงคุณธรรม 2551 : 3) และแก้ปัญหาอย่างจริงจัง มิใช่แต่เพียงแค่ให้รู้ว่ามีปัญหาแล้วและจบกันไป แต่มีได้แก้ปัญหา ที่ต้นตอเหมือนไขยาแรงระงับ หรือเหมือนไฟไหม้ฟางเมื่อหมดเชื้อพางก็จบกันไปแต่ยังสะสมปัญหาพอกพูน จนกระทั่งเกิดเหตุที่สร้างความรุนแรงครั้งใหม่ สังคมจึงหันกลับมาให้ความสนใจ และจึงเริ่มทำกันใหม่ “และมี แต่คำพูดที่บอกว่าทำไมไม่ป้องกัน” “ทำไมวู่วามแล้วล่อมคอก” ซึ่งดูว่าอาจไม่ใช่ทางออกที่เหมาะสมนัก

สรุป

จากบทความข้างต้นคงจะสามารถสะท้อนถึงปัญหาทางด้านจริยธรรมของเด็กและเยาวชนได้ในระดับหนึ่งซึ่งแท้ที่จริงแล้วปัญหาดังกล่าวไม่ได้มาจากที่ไหนเลยเกิดจากปัญหาของผู้ใหญ่ ปัญหาสังคมไทย ที่สะสมจากอดีตจนถึงปัจจุบัน สามารถสรุปสาเหตุเป็นประเด็นใหญ่ ๆ ได้ 4 ประเด็นปัญหา คือ 1) ปัจจัยด้านสถาบันครอบครัว 2) ปัจจัยด้านสื่อสารมวลชน 3) ปัจจัยด้านระบบการศึกษาไทย 4) ฐานคิดในการแก้ปัญหา ด้านจริยธรรม ซึ่งแต่ละปัญหาล้วนมีความสำคัญและทุกภาคส่วนในสังคมต้องเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ปัญหา เพื่อให้สังคมไทยอยู่อย่างสงบสุข

เอกสารอ้างอิง

- กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน. **จำนวนเด็กและเยาวชนที่ถูกดำเนินคดีโดยกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนทั่วประเทศ จำแนกตามอายุ** (ออนไลน์) 2557 (อ้างเมื่อ 9 พฤศจิกายน 2558).
จาก : <http://www.djop.go.th/stat/statbetween2008-2011>
- กิตติภูมิ วิเศษศักดิ์ และคนอื่น ๆ. **การเปิดรับวัฒนธรรมข้ามชาติกับภาวะทางจริยธรรมของเยาวชนไทย ในยุคการสื่อสารไร้พรมแดน**. กรุงเทพฯ : สถาบันทรัพยากรมนุษย์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2549.
- โกวิท ประวาลพุกษ์ และภณิดา คูสกุล. **เอกสารการสอนชุดวิชาจริยศึกษา Moral Education สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช หน่วยที่ 1-8**. นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2550
- ดลใจ ถาวรวงศ์ต้นเจริญ และจันทร์ลี มาพุทธ. “กระบวนการขัดเกลาคุณธรรมจริยธรรมของเยาวชนต้นแบบ จังหวัดฉะเชิงเทรา,” **วารสารการศึกษาและพัฒนาสังคม**. 5, 1-2 (พฤษภาคม 2552 - เมษายน 2553) : 23.
- ดุขฎิ โยเหลา และคนอื่น ๆ. “ความเข้มแข็งของครอบครัว : ครอบครัวสุขภาพดี,” **วารสารพฤติกรรมศาสตร์**. 8, 1 (1 กันยายน 2545) : 2.

ประภาศรี สีหอำไพ. **พื้นฐานการศึกษาทางศาสนาและจริยธรรม**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์
แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2540.

พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553. **ราชกิจจานุเบกษา**.
เล่มที่ 127. ตอนที่ 72 ก หน้า 13. วันที่ 22 พฤศจิกายน 2553.

พระราชบัญญัติส่งเสริมการพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ. พ.ศ. 2550. **ราชกิจจานุเบกษา**. เล่มที่ 125.
ตอนที่ 9 ก หน้า 1. วันที่ 14 มกราคม 2551.

พิภพ วังเงิน. **จริยธรรมวิชาชีพ Professional Ethic**. กรุงเทพฯ : อมรรการพิมพ์, 2545.

ราชบัณฑิตยสถาน. **พจนานุกรมฉบับบัณฑิตยสถานพุทธศักราช 2554**. กรุงเทพฯ : ราชบัณฑิตยสถาน,
2556.

ศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาพลังแผ่นดินเชิงคุณธรรม (ศูนย์คุณธรรม). **การสังเคราะห์งานวิจัยเกี่ยวกับคุณธรรม
จริยธรรมในประเทศและต่างประเทศ**. กรุงเทพฯ : ศูนย์คุณธรรม, 2551.

สำนักงานกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว. **รายงานข้อมูลสถานการณ์ด้านความรุนแรงของประเทศไทย
และตามมาตรา 17 แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรง**. กรุงเทพฯ :
สำนักงานกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว, 2554.

อธิคุณ สินธนาปัญญา. “การพัฒนาโครงสร้างความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของปัจจัยที่ส่งผลต่อความสุขในการ
ทำงานของครูสังกัดกรุงเทพมหานคร,” **วารสารบริหารการศึกษามหาบัณฑิต**. 15, 3 (มิถุนายน
2558 – กันยายน 2558) : 77.

อาจอง ชุมสาย ณ อยุธยา. **คุณธรรมนำความรู้**. กรุงเทพฯ : ฟรีมายด์, 2553.

อุบลรัตน์ ศิริยุวศักดิ์, สุรพล คงลาภและกิตยา เทอร์โมท. **เด็กโทรทัศน์โฆษณา : รวบรวมความเชิงวิชาการ
เกี่ยวกับผลกระทบที่เด็กได้รับจากสื่อและแนวทางในการจัดการ**. กรุงเทพฯ : มูลนิธิเพื่อการพัฒนา
เด็ก, 2547.

